

ТИПИ ТРАЦІОНАЛЬНОСТІ В СТРУКТУРІ НАУКОВОЇ КУЛЬТУРИ

Клочков І. В.

кандидат філософських наук,
доцент Національного університету харчових технологій

Поняття раціональності визначається наступними рівнями: в якості характеристики розумової діяльності — самоусвідомлення, логічної категорії; в значенні характеристики культури і духовно-практичної діяльності людини, і ми раціональність відноситься до епістемологічних характеристик буття — соціальної онтології та етики; в структурі людської діяльності, коли вона постає в телеологічному відношенні до предметного перетворення світу.

Формальна структура раціональності розвиваючись як основа наукової культури, постає центральним моментом когнітивної творчості, де антитеза розуму і волі долається та перетворюється на можливість конструктивного пояснення дійсності. Рефлексія історичних етапів вибудовування ідеї цілісного світорозуміння забезпечується цілераціональною діяльністю, в сфері інтеграції пізнавальних та загальнокультурних процесі Змінюючи історичні, духовні форми, раціональність виступає як діяльність, що формується внаслідок розв'язання певного кола проблем, які постають у вигляді чітких завдань перед свідомістю та комунікацією людини, яка перебуває в світі.

Історичними імпульсами, які зумовлюють функціонування форм раціональності у науковій культурі, виявляються системи мислення — образи математико-методологічної свідомості (обчислення, вимірювання, операції з абстрактними конструкторами і методами наукової дедукції). Це дозволяє визначити похідні принципи розвитку різних типів раціонального пояснення, виокремити ідею тотожності суб'єкту пізнання, особливості його когнітивної діяльності, тим самим розширити смисловий контекст

раціональних суджень. Таким чином, раціональність присутня в сфері світоглядних характеристик досвіду людини як можлива ефективність в плані загальної орієнтації у світі.

Світоглядні форми раціональності: абсолютна, коли ідея раціонального виявляється єдиним і нерозподіленим принципом науки — світовий Логос співпадає з логічними та раціональними формами, які використовує суб'єкт пізнання (модель концепції розуму у філософії Платона, неоплатоніків та християнстві); лінійна, коли розум рухається по висхідній лінії, минуле втаємничене, а майбутнє постає у формі світлого раціонального іде¹ прогресу науково-теоретичних знань у філософських ідеалах доби Просвітництва); локальна, коли різних принципів діяльності розуму виявляються замкненими в просторово-часових координатах та за їх межами .у ти інша форма наукового дискурсу; багатомірна, коли розуміння й осмислення форм духовної діяльнє-практичне пов'язане із встановленням реальних та можливих взаємодій в різних культурно-етнологічних формах.